

Kortárs ész

PLURALICA 2009/1–2.

Pluralica Alapítvány
Szeged, 2009
428 oldal, 2500 Ft

A közelmúltban mutatkozott be a Pluralica folyóirat, amelynek címlapján a „Kortárs ész” témajelöllet mutatja, hogy mi tölti ki a négyszázhuszonnyolc (!) lapos kettős számot. A főszerkesztő Provocatio címen mondja el – a múlt századi avantgarde-ra hajazó tipográfiai küllemben, amely éppen a tartalomjegyzék esetében meglehetősen zavaró –, hogy „a ritkábban szemlézett, jelenleg marginális helyzetben lévő kultúrákra”, ugyanakkor „az interkulturális kommunikáció fejlesztése közben [...] a kultúra egészére” igyekezik figyelni, miközben a Pluralica „a saját vagy a világ bármely kultúrájában való magabiztosabb eligazodás: megnyugtató, kellemes és még egymás iránti toleranciánk emeléséhez is hozzájárul”. A némileg nagyot (és nem kevésbé) divatosat markoló és divatos nyelvezettel szóló rövidke bevezetőt felejthetővé teszi az észtsországi kortárs irodalomról és képzőművészetről föltáruuló kép. A fényképektől a linóleummetszeteken át a festményekig és digitális nyomatokig terjedő és rendkívül bőséges képanyag az észet képzőművés-

szet frissességéről és figyelemreméltóságáról győz meg.

A Materia című rovat harminc körüli szerzőtől mutat be verset, prózát. Több verset olvashatni a Kristiina Ehintől, aki a legismertebb mai költők egyike, az ez a szoba kezdetű (címtelen) verséből megismerhetjük azt a kérdéskört, amely nyilván sokakat foglalkoztat az új észet állam fiatal polgárai közül: „[...] orosz idők hosszú tapétacsíkjai | karcolják pillantásunk jelenjét | ősoleg padlódeszkák | fiatalságtól tüzes lépteink | megtalálom-e magam [...]”. Olvasható Hasso Krull több verse is. Ő közvetítette fordításokban a Derrida, Foucault, Bordieu és mások írásait. Medvék című verse is jelzi az egyetemes és a helyi-mítoszi összekapcsolását: „»Az év emberének az Irakban szolgáló || észet katonát választotta a szerkesztőség.« Milyen év? | milyen szerkesztőség? milyen emberek? vannak ott | egyáltalán medvék? Válasszátok évnek | az iraki háborút, válasszátok szerkesztőségnek | Abu Chraib börtönét, válasszátok embernek | az álmatlan medvét.” A mai észet líra sokszor provokatív alkotója Kivisildnik, aki, mint Jan Kaus írja róla, „agresszív médiaszereplő”, nyilvánvaló társadalmi utalásokkal és finom humorral alkot. Talán A gladiátor születésnapja című verse ad némi izelítőt ebből: „Nem akartam a karácsonyt | A karácsonyi szünetet akarom || [...] A kalapács és a szögek ostobák | Ostoba a kereszt | És a domb is szar || Kínos nekem | A római politikusok | Korlátoltsága | És a zsidó nép | Rossz ízlése [...]”. François Serpent (aki „fs” betűjellel publikál) ugyancsak a helyét kereső nemzedék

kérdédeit sorakoztatja: „[...] de kik azok az észtek egyáltalán? | egy kis nemzet | szenvedélyesek mint az olaszok | csak maguba fordulva | kifelé ez nem látszik | érzéseik lángszerűek | melyek lelkük legmélyén égnek [...]” (ki ő és hová való).

A kortárs észti irodalom – amint Piret Viires tanulmánya elmondja a Thesis rovat egyik darabjában – a szovjet birodalom összeomlása óta számítható (az Észti Köztársaságot 1991. augusztus 20-án kiáltották ki). Az alig két évtized nemcsak társadalmi változásokat hozott (s velük az önálló észti irodalom megjelenésének lehetőségeit a számítógépes szövegszerkesztéstől a könyvkiadókig), hanem a költészet forradalmi megújítását, a költői nyelv forradalmát is, amely jelenség halmaz összefügg az 1985 utáni évekre posztmodern szemlélet és írásmód átvételével is nem függetlenül a korábbi, Johannes Aavik-féle nyelvújítástól (amely még 1912-ben indult). Megemlítendő Mati Unt posztmodern műve (Vanak dolgok az éjszakában), Tõnu Õnnepalu 1993-ban megjelent regényében (Határország) a megváltozott világ embere keresi helyét, Andrus Kivirähk regénye 1995-ben valamelyest a groteszkba fordítja a történelmet (Ivan Orav visszaemlékezése). 1997 körül már a húszas éveikben járók második hulláma jelentkezik a lírában, volt egy csoport Tartuban, egy másik Tallinnban, amelybe mások mellett Jürgen Rooste tartozik, aki az irodalom performance-jellegét képviseli. A folyóiratban Priit Kruus tanulmánya bemutat be részletesen az észti irodalom új arculatának megalkotóit.

A Tõnu Õnnepaluval Lauri Sommer készített interjút. Õnnepalut, aki egyébként botanikus végzettségű, egy közvéleménykutatás eredménye szerint a legfontosabb író az észti függetlenség óta. Õnnepalu a mai világ nagy nyitottsága ellenére számos sötét foltot lát a technika újdonságbüvöletébe öregedett Európában, de, mondja, „mindig van remény, hogy valamit megsejtünk, és jobb embernek bizonyulunk, mint amilyenek gondoljuk magunkat”.

A Reactio rovatban Kivilsidnikről, Hasso Krullról, Õnnepalu és Kivirähk egy-egy regényéről és egyébről olvashatunk észti, illetőleg hazai szerzők tollából.

A Pluralica beköszöntő kettős számának anyaga, a szerkesztő (Lőrincz Gergely) és a szerkesztők, valamint a fordítók (Domokos Johanna, Gaborják Ádám, Darabos Enikő, Bakró-Nagy Marianne, Janurik Boglárka, Kerdi-Liis Kirs és még többen mások), továbbá a folyóirat nevének (némileg (poszt)modern) szójátéka (*Pl* és *uralica*), amely talán a többfelé irányulásra (*pluralis*) és az uráli nyelvrokonságra is utal, méltán érdemlik, hogy fölfigyeljen rá a hazai irodalmi érdeklődés és az irodalmi tudományosság is.

Büky László